ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД 2013-2018 РОКИ: ПОВНИЙ ПЕРЕЛІК ЗАРЕЄСТРОВАНИХ ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ[1]

Анотація. Від 2013 року в Україні не припиняються спроби провести судово-експертну реформу, а запропоновані законопроєкти коливаються від збереження повної державної монополії в галузі судової експертизи (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу») до самоврядування судових експертів (законопроєкт № 8223). Автор звертає увагу, що окремого закону про діяльність державних спеціалізованих експертних установ так і не ухвалено, тоді як чинний Закон «Про судову експертизу» дублює права й обов'язки експертів, уже закріплені процесуальними кодексами, які мають вищу юридичну силу. Показано й гостру колізію 2018 року: ст. 7-1 Закону надає право призначати експертизи органу досудового розслідування і стороні захисту, тоді як ст. 242 КПК України, за оцінкою автора, покладає це виключно на слідчого суддю або суд. Історичний екскурс пов'язує традицію спеціального закону про судову експертизу з радянською теорією судової експертології (А. І. Вінберг, Ю. М. Кубицький, О. Р. Шляхов), тоді як у Європі та США такого закону немає. Основу статті становить хронологічний реєстр ініціатив: три законопроєкти VII скликання (№ 2144, 3637, 4916), оприлюднений Мін'юстом 2013 року проєкт Закону «Про судово-експертну діяльність» із критичним коментарем Г. Авдєєвої та Г. Прохорова-Лукіна і 11 законопроєктів VIII скликання (№ 2081а, 5014, 6244, 6264, 6285, 7472, 8112, 8116, 8223, 8249, 8336). Для кожного вказано дату реєстрації, ініціаторів, головний комітет, висновки Головного науково-експертного управління та ухвалені рішення. Підсумок такий: невдалі спроби впорядкувати галузь подекуди непропорційно збільшують навантаження на експертів державних установ і затягують розгляд кримінальних справ, однак 14 законопроєктів за п'ять років засвідчують суспільний запит на наближення судово-експертної діяльності до європейських норм. Матеріал придатний як довідковий для судових експертів, юристів і дослідників законодавчого процесу.

Ключові слова: судово-експертна реформа, законопроєкти, Верховна Рада України, Закон України «Про судову експертизу», державна монополія, самоврядування судових експертів, призначення експертизи, Кримінальний процесуальний кодекс України, колізія норм, судова експертологія.

Forensic Expertise Reform in Ukraine, 2013-2018: A Complete List of Bills Registered in the Verkhovna Rada of Ukraine

Abstract. Since 2013 Ukraine has repeatedly attempted to reform its forensic expertise system, with proposals ranging from preserving the full state monopoly on forensic examination (Article 7(1) of the Law of Ukraine 'On Forensic Examination') to self-governance of forensic experts (Bill No. 8223). The paper notes that Ukraine has never adopted a separate law on state specialised forensic institutions; instead, the general law duplicates experts' rights and duties already set out in the procedural codes, which prevail over it. A sharp conflict arose in 2018: Article 7-1 of the Law allowed pre-trial investigation bodies and the defence to order forensic examinations, whereas, in the author's reading, Article 242 of the Criminal Procedure Code reserved this power to the investigating judge or the court. A brief historical note traces the idea of a special forensic examination statute to Soviet forensic expertology (A. I. Vinberg, Yu. M. Kubytskyi, O. R. Shliakhov), while European countries and the United States have no such law. The core of the paper is a chronological register of initiatives: three bills of the 7th convocation, the Ministry of Justice draft law on forensic activity published for discussion in 2013

with a critical commentary by H. Avdieieva and H. Prokhorov-Lukin, and eleven bills of the 8th convocation. For each bill the registration date, sponsors, lead committee, conclusions of the Main Scientific and Expert Department and parliamentary decisions are given. The author concludes that unsuccessful reform attempts have at times disproportionately increased the workload of state forensic institutions and delayed criminal cases, yet fourteen bills in five years show persistent public demand for bringing forensic activity closer to European standards. The paper is a useful reference for forensic experts, lawyers and researchers of the legislative process.

Keywords: forensic expertise reform, draft laws, Verkhovna Rada of Ukraine, Law on Forensic Examination, state monopoly, self-governance of forensic experts, ordering an examination, Criminal Procedure Code of Ukraine, conflict of laws, forensic expertology.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 14.06.2018.*

Повний текст

До речі, в Європейській юридичній практиці та США, спеціальний закон про судову експертизу відсутній, така практика існує лише на пострадянському просторі і своїм корінням починається з радянських часів створення теорії судової експертології, що також було притаманно лише СРСР. Ідея формування спеціальної галузі наукових знань про судову експертизу народилася в 1950-х рр. спочатку як створення науки про криміналістичну експертизу в межах криміналістичної техніки, а в подальшому як загальна методика дослідження речових доказів у кримінальному і цивільному праві. (А.І. Вінберг 1955; Ю.М. Кубицкий 1959; А.Р. Шляхов 1959). Пізніше (1961 р.) А.І. Вінберг і О.Р. Шляхов висловили думку про необхідність розробки загального вчення про судову експертизу, предметом якої є процесуальні умови логічні, фізико-технічні і хіміко-біологічні методи дослідження, а також методика і техніка проведення різних видів судової експертизи.

Отже, за час починаючи з 2013 року у Верховній Раді України було зареєстровано біля 3 законопроектів і 1 законопроект було обговорено на громадських слуханнях у Міністерстві юстиції України, і за час сесії VIII скликання - 11 законопроектів з тих або інших питань пов'язаних з судовою експертизою та використанням спеціальних знань у різних галузях судочинства та на замовлення юридичних, фізичних осіб. У підготовленій статті, наводяться всі зареєстровані законопроекти у Верховній Раді України та вказуються прийняті по ним рішення, а також народні депутати, які ініціювали їх прийняття.

Проекти, зареєстровані за всі сесії VII скликання

1. № 2144 від 31.01.2013 Проект Закону про внесення зміни до статті 21 Закону України "Про судову експертизу" (щодо кадрового забезпечення) - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45605

Ініціатор(и) законопроекту:

Азаров Микола Янович Кабінет Міністрів України

Головний комітет: Ківалов С.В. Комітет з питань верховенства права та правосуддя.

Висновок Головного науково-експертного управління 04.03.2013. Узагальнюючий висновок: за результатами розгляду в першому читанні законопроект може бути прийнятий за основу.

04.04.2013 Прийнято в першому читанні

18.06.2013 Проект не прийнято. Відхилено та знято з розгляду

2144/П 14.03.2013 Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення зміни до статті 21 Закону України "Про судову експертизу" щодо кадрового забезпечення. 16.04.2013 Постанову підписано. - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46128

2. 06.08.2013 Міністерство юстиції України оприлюднило для обговорення текст проекту Закону про судово-експертну діяльність. Проект закону про судово-експертну діяльність (текст) - https://clk.su/cWoPC

Коментар щодо проекту закону України «Про судово-експертну діяльність». Автори: Авдєєва Г., Прохоров-Лукін Г. Висновок: у цілому проекту закону є неприйнятним і не може бути рекомендований дя розгляду Верховною Радою України - https://clk.su/NQiNX

До Верховної Ради України проект закону України «Про судово-експертну діяльність» поданий не був.

3. № 3637 від 19.11.2013 Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо визначення видів експертизи та удосконалення порядку залучення експерта - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49099

Ініціатор(и) законопроекту:

Бондарєв Костянтин Анатолійович (VII скликання)

3637/П 15.05.2014 Проект Постанови про повернення на доопрацювання проекту Закону України про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо визначення видів експертизи та удосконалення порядку залучення експерта - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50919

Головний комітет: Ківалов С.В. Комітет з питань верховенства права та правосуддя.

Висновок Головного науково-експертного управління 28.04.2014. Враховуючи викладене вважаємо, що законопроект потребує суттєвого, концептуального доопрацювання, а тому його прийняття у пропонованому вигляді є недоцільним.

27.11.2014 проект відкликано. Знято з розгляду.

4. № 4916 від 20.05.2014 Проект Закону про судово-медичну експертну діяльність - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50967

Ініціатор(и) законопроекту:

Петьовка Василь Васильович (VII скликання)

Головний комітет: Ківалов С.В. Комітет з питань верховенства права та правосуддя.

27.11.2014 проект відкликано. Знято з розгляду.

Проекти, зареєстровані за всі сесії VIII скликання

1. № 2081а від 16.06.2015 Проект Закону про судово-медичну експертну діяльність - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55586

Ініціатор(и) законопроекту:

Петьовка Василь Васильович (VIII скликання)

Головний комітет: Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя.

03.10.2017 проект відкликано. Знято з розгляду.

2. № 5014 від 08.08.2016 Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59868

Ініціатор(и) законопроекту:

Кривохатько Вадим Вікторович (VIII скликання)

5014/П 29.11.2017 Проект Постанови про зняття з розгляду проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз. Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63032

20.03.2018 знято з розгляду.

3. № 6244 від 27.03.2017 Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо уточнення деяких положень - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61429

Ініціатор(и) законопроекту:

Князевич Руслан Петрович (VIII скликання)

Жеваго Костянтин Валентинович (VIII скликання)

Грановський Олександр Михайлович (VIII скликання)

Алєксєєв Сергій Олегович (VIII скликання)

6244/П 29.11.2017 Проект Постанови про зняття з розгляду проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу - 20.03.2018 знято з розгляду. Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62998

4. № 6264 від 30.03.2017 Проект Закону про судово-експертну діяльність в Україні - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61469

Ініціатор(и) законопроекту:

Лапін Ігор Олександрович (VIII скликання)

Головний комітет: Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя.

05.04.2017 надано для ознайомлення. Опрацьовується в комітеті.

5. № 6285 від 04.04.2017 Проект Закону про основні засади провадження діяльності у сфері судово-медичної експертизи - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61498

Ініціатор(и) законопроекту:

Богомолець Ольга Вадимівна (VIII скликання)

Петьовка Василь Васильович (VIII скликання)

Головний комітет: Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя.

07.04.2017 надано для ознайомлення. Опрацьовується в комітеті.

6. № 7472 від 29.12.2017 Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проведення судово-психіатричної експертизи в адміністративному провадженні - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63290

Ініціатор(и) законопроекту:

Кожем'якін Андрій Анатолійович (VIII скликання).

7472/П 07.03.2018 Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проведення судово-психіатричної експертизи в адміністративному провадженні. 13.03.2018 вручено для розгляду. Очікує розгляду - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63594 Висновок Головного науково-експертного управління 12.02.2018. Узагальнюючий висновок: за результатами розгляду в першому читанні законопроект може бути прийнятий за основу з урахуванням висловлених зауважень та пропозицій.

7. № 8112 від 13.03.2018 Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку призначення експертизи - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63610

Ініціатор(и) законопроекту:

Кишкар Павло Миколайович (VIII скликання)

Головний комітет: Кожем'якін А.А. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

Опрацьовується в комітеті.

8. № 8116 від 14.03.2018 Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо підстав проведення експертизи - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63614

Ініціатор(и) законопроекту:

Воропаєв Юрій Миколайович (VIII скликання)

Долженков Олександр Валерійович (VIII скликання)

Матвієнков Сергій Анатолійович (VIII скликання)

16.05.2018 прийнято в першому читанні. Готується на друге читання.

Головний комітет: Кожем'якін А.А. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

8116/П 07.05.2018 Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо підстав проведення експертизи - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63965

9. № 8223 від 03.04.2018 Проект Закону про судову експертизу та самоврядування судових експертів - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63780

Ініціатор(и) законопроекту:

Лапін Ігор Олександрович (VIII скликання)

Авторський колектив

Головний комітет: Князевич Р.П. Комітет з питань правової політики та правосуддя.

Опрацьовується в комітет.

10. № 8249 від 06.04.2018 Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури проведення експертиз - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63818

Ініціатор(и) законопроекту:

Сотник Олена Сергіївна (VIII скликання) Ємець Леонід Олександрович (VIII скликання) Острікова Тетяна Георгіївна (VIII скликання) Геращенко Ірина Володимирівна (VIII скликання) Подоляк Ірина Ігорівна (VIII скликання) Найєм Мустафа-Масі (VIII скликання) Пташник Вікторія Юріївна (VIII скликання) Костенко Павло Петрович (VIII скликання) Власенко Сергій Володимирович (VIII скликання)

Висновок Головного науково-експертного управління 21.05.2018. Узагальнюючий висновок: за результатами розгляду в першому читанні законопроект може бути прийнятий за основу з наступним урахуванням висловлених зауважень. Головний комітет: Кожем'якін А.А. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

07.06.2018.в порядок денний не включено.

11. № 8336 від 04.05.2018 Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій незалежності судового експерта та належного забезпечення здійснення судово-експертної діяльності - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63960

Ініціатор(и) законопроекту:

Геращенко Антон Юрійович (VIII скликання)

Білоцерковець Дмитро Олександрович (VIII скликання)

Висновок Головного науково-експертного управління 16.05.2018. Узагальнюючий висновок: за результатами розгляду в першому читанні законопроект доцільно повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Головний комітет: Кожем'якін А.А. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

07.06.2018 в порядок денний не включено.

Висновки. Намагання законотворців впорядкувати судово-експертну діяльність в Україні поки стикається з низкою невдач і навіть призводить до того, що подекуди непропорційно починає зростати навантаження на судових експертів державних спеціалізованих установ (наприклад, в кримінальних провадженнях), що лише спричиняє затягування розгляду справ у цій галузі судочинства. Проте, зареєстровані на протязі останніх п'яти років 14 законопроектів вказують на актуальність цього питання у суспільстві і намаганні держави і громади наблизити судово-експертну діяльність до європейських норм задля підвищення ефективності українського сучасного судочинства.

References

1. Provedennia sudovo-ekspertnoi reformy v Ukraini za period 2013-2018 roky: povnyi perelik zareiestrovanykh zakonoproektiv u Verkhovnii Radi Ukrainy [Forensic Expertise Reform in Ukraine, 2013-2018: A Complete List of Bills Registered in the Verkhovna Rada of Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 3 (15). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/838-perelik-zakonoproektiv-shchodo-provedennya-sudovo-ekspertnoji-reformi-abo-vnesennya-zmin-u-diyuche-zakonodavstvo-ukrajini (onovlena versiia vid 02.02.2020). [in Ukrainian].